

Людина-університет

до 300-річчя від дня народження

Григорія Сковороди

(методичні рекомендації)

УДК 28.3(Сковорода)

Відповідальна за випуск **Т.М. Клюй**
Комп'ютерна верстка, набір та оформлення **О.В. Дорохова**
Літературні редактори **Л.М. Казакова, Н.І. Шеша**

Людина-університет : методичні рекомендації у рамках відзначення 300-річчя від дня народження Григорія Сковороди / КЗ «Чернігівська обласна бібліотека для дітей»; уклад., комп. верстка, набір та оформ. О. Дорохова. – Чернігів, 2022. – 32 с.

Матеріал знайомить читачів із творчістю та життєписом українського філософа-містика, богослова, поета, педагога, можливо, і композитора літургійної музики Григорієм Савичем Сковородою (1722-1794).

Зам. № 6

© КЗ «Чернігівська обласна бібліотека для дітей», 2022 р.

Департамент культури і туризму, національностей та релігій
Чернігівської обласної державної адміністрації

КЗ «Чернігівська обласна бібліотека для дітей»
Чернігівської обласної ради

Людина-університет

до 300-річчя від дня народження
Григорія Сковороди

(методичні рекомендації)

Чернігів – 2022

300

років з дня народження

СВІТ
СКОВОРОДИ

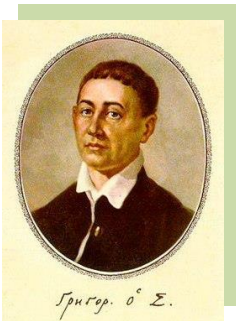
3 грудня 2022 року виповнюється 300 років з дня народження на нашій землі великого сина українського народу, мислителя, філософа, письменника, педагога Григорія Савича Сковороди. Він і через три сотні літ залишається нашим сучасником, чий мудрі поради допомагають і ще будуть допомагати нашому народу. Прилучитися до його мудрості, світлого поетичного слова справа честі і для нас.

*Пізнай свій край, ...себе, свій рід,
свій народ, свою землю, ти
пізнаєш свій шлях у житті.*

Г. Сковорода

Є постаті, чиє життя вдячно і різнопланово піддається великій кількості літературних інтерпретацій, їхні багаті, неоднозначні і неординарні натури під різними кутами зору щоразу виграють несподіваними гранями, вписаними в захоплюючі контексти. Одне з чільних місць у цьому пантеоні посідає Григорій Сковорода - найяскравіша постать в українській культурі XVIII ст., філософ, поет і романтик епохи пізнього бароко, світоч української духовної історії, чия оригінальна гуманістична творчість «була ґрунтом для розвитку української філософії і літератури» (П. Тичина).

Григорій Савич Сковорода народився 3 грудня 1722 року в селі Чорнухах на Полтавщині в сім'ї малоземельного козака.

У дитинстві малий Гриць дуже любив сидіти під вербою, спостерігати за навколишнім світом і грати на сопілці, подарованій старим кобзарем. У дяка-скрипаля Гриць був на привілейованому становищі, бо хлопець вражав своєю допитливістю, до того ж у нього виявився незвичайної краси голос. Дяк навчив Гриця нотної грамоти і поставив першим співаком у церковному хорі, давав читати книжки, підготував до вступу в академію.

У 1738 році здійснилася давня мрія хлопця - навчатися у Києво-Могилянській академії. Григорій став одним з найретельніших, особливо наполегливих і тямущих студентів.

З 1742 по 1744 рік жив у Петербурзі, був співаком придворної капели, прославився чудовим басом, майстерною грою на скрипці, флейті, бандурі, цимбалах і сопілці та композиторським талантом, створював музику на власні вірші. Навчання продовжив в Київській академії.

У 1750 році у складі російської місії Сковорода виїжджав за кордон і три роки мандрував Угорщиною, Словаччиною, Польщею, відвідав Братиславу, Відень, Будапешт; бував в університетах, слухав лекції знаменитих професорів, працював у бібліотеках, студював філософські праці й, володіючи багатьма мовами, дискутував із ученими різних країн.

Повернувся в Україну у 1753 році, викладав поетику в Переяславському колегіумі. Був старанним, чесним і неординарним учителем: писав байки, викладав стародавні мови, глибоко цікавився математикою, географією, економікою; навчав тих етичних норм, яких завжди дотримувався сам. Отже, учив, як жив, а жив, як навчав - найкраща риса педагога. Оскільки підручника з етики не було, Сковорода написав його сам. Це був його перший філософський твір, основою якого є думка, що ледарство - найбільша людська вада. Студенти любили вчителя, але той незабаром мусив залишити колегіум, бо працювати стало нестерпно від цькування й доносів: можновладці схотіли позбутися людини,

яка привселюдно заявила: «Весь світ спить, пора прокидатися!». Написав для слухачів курс поетики «Роздуми про поезію і поради до майстерності оної».

Протягом 1754-1759 років жив у селі Коврай на Переяславщині, працюючи домашнім учителем у поміщика Степана Томари. Написав значну частину віршів збірки «Сад божественних пісень». Працював викладачем (спочатку поетики, а згодом етики) у Харківському колегіумі. Учителюючи в Харкові, латинськими і українськими віршами написав «Байку Езопову» (1760 р.), склав дві вступні лекції-проповіді до курсу етики.

У 1766 році філософ написав трактат «Вхідні двері до християнської добродітності», наступного року - філософські твори «Наркіс. Розмова про те: визнає себе» і «Симфонія, названа книга Асхань про пізнання самого себе».

Протягом 1769-1774 років Сковорода написав збірку прозових байок «Байки харківські», «Бесіду, названу двоє, про те, що блаженним бути легко», і «Діалог, чи Розмова про стародавній світ», а також твори: «Розмова п'яти подорожніх про справжнє щастя в житті» («Розмова дружня про душевний світ»), «Кільце», «Розмова, звана алфавіт, чи буквар світу».

У 1775-1776 роках були написані твори «Книжечка, названа Si-lenus Alcibiadis, сиріч Ікона Алківіадська («Ізраїльський змія») та «Книжечка про читання святого письма, названа Дружина Лотова».

Твори «Суперечка архістратиґа Михайла з сатаною про те: легко бути благим», «Пря Біса з Варсавою» були написані в 1783-1784 роках.

У 1785 році Сковорода об'єднав тридцять віршів, написаних у різний час, у збірку «Сад божественних пісень».

У 1787 році він написав «Вдячного Еродія» і «Убогого Жайворонка», а у 1791 році завершив філософський твір «Діалог. Ім'я йому - Потоп зміїний».

І з 1769 року Сковорода вів мандрівне життя, не спокушаючись різноманітними посадами й чинами ; щоразу відхиляючи пропозиції і світських, і церковних осіб. «Ні в якому разі! Хіба ви хочете, щоб я збільшив число фарисеїв? - відповів великий просвітитель белгородському єпископові на прохання стати ченцем. Ченці Києво-Печерської лаври, у свою чергу, вмовляли: «Доволі блукати по світу! Час причалити до гавані: нам відомі твої таланти, свята Лавра прийме тебе, як мати своє чадо, ти будеш стовпом церкви і окрасою обителі». На це Григорій Савич саркастично сказав: «Ох, преподобні! Я стовпотворіння умножати собою не хочу, доволі і вас, стовпів неотесаних, у храмі Божому! Світ мене не впіймає». І таки не впіймав! Не вдалося ні царям, ні панам, ні ченцям за почесні й кар'єру купити розум, честь та волю Сковороди. Щастя письменник вбачав не в маєтках і славі, а в житті за совістю; шляхом до щастя вважав самопізнання. Навіть Катерині II Сковорода не побоявся виповісти: «Мені моя сопілка і вівця дорожча царського вінця». Ходив філософ завжди в звичайній свиті. Крім книг, рукописів, сопілки в полотняній торбі та

палиці, нічого більше не мав, навіть не прагнув мати власної хати і взагалі постійної домівки.

Сковорода навчав що в природі - краса, гармонія, а в суспільстві - несправедливість, і щоб змінити макросвіт (навколишнє), треба кожному змінити мікросвіт (тобто себе самого). З цією думкою тісно пов'язана його ідея «сродної праці»: пізнавай себе, а пізнавши - удосконалюй. Пізнаючи свої нахили, людина правильніше визначить своє місце в суспільстві й принесе найбільшу користь. А поки що чимало людей займають не свої місця: один ходить за плугом, а він від природи музикант, інший працює суддею, а йому б пасти череду. Великий філософ доводив, що людина не може бути щасливою, якщо діє всупереч своїй природі. Веління природи - це веління Бога в людині. Пізнання природи - це пізнання Бога.

Помер 9 листопада (29 жовтня ст.ст.) 1794 року в селі Пан-Іванівка (на сьогодні Сковородинівка Золочівського району Харківської області) в домі Андрія Ковалівського.

Цікаві факти про Григорія Сковороду

- Цей митець є найвидатнішою постаттю в культурному та літературному житті України XVIII ст. Його називають мандрівним філософом.
- Саме Григорія Сковороду вважають основоположником жанру байки в українській літературі. Писав твори переважно староукраїнською та латинською.

- Сам Сковорода називав себе Варсавою (сином свободи).
- Письменник не мав вищої освіти (хоча були не однократні спроби отримати вищу освіту у кращих університетах Будапешта, Відня, Братислави та Галле), але сам досконало оволодів багатьма мовами, як - латинь, єврейська, грецька, польська, німецька, італійська та французька.
- До того, ж Сковорода мав ще й музикальний талант - прекрасно грав на флейті та органі, сопілці, скрипці, гусях, лірі та бандурі.
- Він був неординарною особистістю, взяти хоча б факт його вчителювання у Харкові. Замість оцінок, Григорій Савич писав «туповат», «туп», «весьма туп», «сущая бестолковщина». Або: «понят», «весьма понят», «навверное понят», «возможно не понят». Розумників оцінював званнями: «остр», «весьма остр», «зверок вострой», тобто той, що знання хапає на льоту.
- За життя Сковорода не було надруковано жодного його твору, хоча в рукописному варіанті вони все таки були. Але він був добре відомий.
- Загалом письменник написав 17 філософських творів, 7 перекладів. Найвідоміші його твори «Сад божественних пісень», «Жінка Лотова», «Байки Харківські».
- Інколи підписував свої листи подвійним іменем Григорій вар Сава Сковорода, Даниїл Майнгард.

- Ще зі школи образ Сковороди асоціюється з образом бродячого чоловіка, який ходив по селах, проповідуючи свою філософію і живучи по хатах. Але це далеко не так. Він дійсно любив ходити пішки та влітку жив у лісах-полях, а взимку по хатах та монастирях. Але при цьому він був надзвичайним аскетом, який полюбляв вишукані та дорогі речі. Так, наприклад, його друзі з елітних кіл щедро обдаровували Григорія Савича - висилали йому окуляри (а їх непросто було дістати в ті часи), найдорожчі інструменти виконані на замовлення за кордоном (бо на дешевих він не любив грати), сир пармезан (який привозили спеціально для нього з Європи). В його торбинці завжди були елітні трубки з тютюном та пляшечка скобельського вина.
- Сковорода ніколи не мав сім'ї, власного дому й постійного доходу. Він жив то в одних, то в інших знайомих. Все його майно було завжди з ним: рукописи, книжки, за поясом - сопілка, у руках - посох, на плечах - селянська свита.
- Спав письменник не більше чотирьох годин на добу. Був завжди веселий, бадьорий, активний та добродушний. З однією сумкою через плече, з Біблією і сопілкою він мандрував по селах і маєтках.
- Г.Сковорода під час своїх мандрів був нерозлучний з сопілкою.

- Його улюбленою місцевістю було село Іванівка, що на Харківщині (нині Сквородинівка). Відчуваючи свою смерть Григорій Скворода у 1794 році прийшов сюди помирати. До обіду він скликав своїх друзів, провівши весело час. Потім пішов і викопав собі могилу у парку, уславши її дубовим листям. Зайшовши до хати - перевдягнувся у чистий одяг, поклав торбу під очі і заснув вічним сном.
- За переказами, Скворода був вегетаріанцем. Він вірив у правдивість сновидінь, тому коли одного разу у сні він побачив, як люди їдять одне одного, то відмовився їсти м'ясо.
- Григорій Скворода заповів ставити не хреста на своїй могилі, а камінь з його крилатою фразою «Світ ловив мене та не спіймав».

Скворода входить, за версією Юнеско, до п'яти мудреців світу - разом із Сократом, Конфуцієм, Спінозою і Махатмою Ганді. Їх усіх об'єднує принцип: «жив, як учив». Пригадаємо його кращі афоризми...

Афоризми Григорія Сквороди

✓ Хто думає про науку, той любить її, а хто її любить, той ніколи не перестає вчитися, хоча б зовні він і здавався бездіяльним.

✓ Ні про що не турбуватись, ні за чим не турбуватись — значить, не жити, а бути мертвим, адже турбота — рух душі, а життя — се рух.

✓ Не все те отрута, що неприємне на смак.

✓ Добрий розум, робить легким будь-який спосіб життя.

✓ Бери вершину і матимеш середину.

✓ З усіх утрат втрата часу найтяжча.

✓ Ти не можеш віднайти жодного друга, не нашукавши разом з ним і двох-трох ворогів.

✓ Більше думай і тоді вирішуй.

✓ Скільки зла таїться всередині за гарною подобою: гадюка ховається в траві.

✓ Хто добре запалився, той добре почав, а добре почати — це наполовину завершити.

✓ Майбутнім ми маримо, а сучасним гордуємо: ми прагнемо до того, чого немає, і нехтуємо тим, що є, так ніби минуле зможе вернутись назад, або напевно мусить здійснитися сподіване.

✓ Уподібнійся пальмі: чим міцніше її стискає скеля, тим швидше і прекрасніше здіймається вона догори.

✓ Визначай смак не по шкаралупі, а по ядру.

✓ Розум завжди любить до чогось братися, і коли він не матиме доброго, тоді звертатиметься до поганого.

✓ З видимого пізнавай невидиме.

✓ Щасливий, хто мав змогу знайти щасливе життя.
Але щасливіший той, хто вміє ним користуватись..

✓ Не досить, щоб сяяло світло денного сонця, коли світло голови твоєї затьмарене.

✓ Немає нічого небезпечнішого за підступного ворога, але немає нічого отруйнішого від удаваного друга.

✓ Збери всередині себе свої думки і в собі самому шукай справжніх благ. Копай всередині себе криницю для тої води, яка зросить і твою оселю, і сусідську.

✓ Сліпі очі, коли затулені зіниці.

✓ Як ліки не завжди приємні, так і істина буває сувора.

✓ Все минає, але любов після всього зостається.

✓ Тоді лише пізнається цінність часу, коли він втрачений.

✓ Коли ти твердо йдеш шляхом, яким почав іти, то, на мою думку, ти щасливий.

✓ Без ядра горіх ніщо, так само як і людина без серця.

✓ Краще голий та правдивий, ніж багатий та беззаконний.

✓ Коли риба спіймана, вона вже не потребує принади.

✓ Наступний, весело освітлений день — плід учорашнього, так само як добра старість — нагорода гарної юності.

✓ Солодке пізнає пізніше той, хто може проковтнути неприємне.

✓ Що вподобав, на те й перетворився.

- ✓ Не за обличчя судить, а за серце.
- ✓ Кожен є той, чиє серце в нім: вовче серце — справдешній вовк, хоч обличчя людське; серце боброве — бобер, хоча вигляд вовчий; серце вепрове — вепр, хоч подоба бобра.
- ✓ Хіба може говорити про біле той, котрому невідоме, що таке чорне?
- ✓ Світло відкриває нам те, про що ми у темряві лише здогадувалися.
- ✓ Не може не блудити нога твоя, коли блудить серце.
- ✓ На новий путівець шукай нові ноги.
- ✓ Вода без риби, повітря без пташок, час без людей бути не можуть.
- ✓ Не все те недійсне, що недосяжне дитячому розумові.
- ✓ Шукаємо щастя по країнах, століттях, а воно скрізь і завжди з нами; як риба в воді, так і ми в ньому, і воно біля нас шукає нас самих. Нема його ніде від того, що воно скрізь. Воно схоже до сонячного саява — відхилили лише вхід у душу свою.
- ✓ Не розум від книг, а книги від розуму створились.

Висловлювання відомих людей про творчість Григорія Сковороди

«Творчість Сковороди була визначним явищем в українській культурі. Вона підготовляла шлях Котляревському, Квітці-Основ'яненку та іншим письменникам епохи становлення нової української літератури» (О. Білецький)

«Мало можна вказати таких народних постатей, якою був Сковорода і яких би так пам'ятав і поважав народ. На всьому обширі від Острозька до Києва у багатьох будинках висять його портрети. Його мандрівне життя є предметом оповідань і легенд...» (М.Костомаров)

«Якби ніхто нічого не знав про Г.Сковороду, якби час не пощадив для нас його рукописні твори..., якби народ не зберіг легенд про його дивовижне життя, якби зосталася одна-єдина його епітафія, то і вона блиснула би для людства спалахом дивовижної сили і осяяння: «Світ ловив мене, та не впіймав!» (І. Драч)

«Великий наш філософ щедрю залишив нам спадщину по собі: обсягом широку, змістовністю глибоку і щодо світогляду свого - чисту та моральну... Великий наш філософ, який був у конфлікті з царями, царедворцями й панами, багато від цих останніх у житті зазнав переслідувань, заборон і обмежень... Але ж потоки творчого мислення Сковороди такі були потужні, що вони спадаючи із верховин у долину, ламали на своїй путі усі колючки і бур'ян, перстрибуючи через каміння гостре, і розливалися широко по всім роздоллі.» (П.Тичина)

«Ревнильник істини й духовного буття, Він мудрий словом, розумом, життям, Прихильник простоти й найвищої свободи, Він щирий друг, йому убогість не біда. Досяг верхів наук, пізнавши дух свободи. Достойний приклад всім серцям - Сковорода». (М.Ковалинський)

«Найцікавіша постать історії українського духу» (Д. Чижевський)

Образ Сковороди в культурі та мистецтві

В художній літературі

- «Життя Григорія Сковороди» — повість Михайла Ковалинського (1794).
- «Мудрець да старшина військовий» — байка Павла Білецького-Носенко.
- «Сковорода» — байка Павла Білецького-Носенко.
- «Майоре, майоре!» — оповідання Ізмаїла Срезневського (1836).
- «Грицько Сковорода» — поема Пантелеймона Куліша (1909).
- «Сковорода» — поема-симфонія Павла Тичини (1920—1922).
- «Сковорода» — вірш Юрія Клена (1928).
- «Григорій Сковорода. Біографічно-ліричний роман з перемінного болісного та веселого життя українського мандрівного філософа» — роман Валер'яна Поліщука (1929).
- «Той, кого світ ловив, та не спіймав» — поема Онуфрія Іваха (1933).
- «Предтеча» — роман Василя Шевчука (1972).

- «Григорій Сковорода» — повість І. Ф. Драча, С. Б. Кримського, М. С. Поповича (1984).

Живопис

- Г. Лук'янов. «Портрет Г.Сковороди» (1794).
- Невідомий художник. «Григорій Саввович Сковорода» (кінець XVIII століття). Полотно, олія. Зберігається в Меморіальному музеї Г. С. Сковороди Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав», м. Переяслав.
- Мещереків П. Гравюра 1814—1822 рр. за олійним прижиттєвим портретом Г. Сковороди живописця Лук'янова. 1814—1822 рр. Була опублікована в альманахах «Утренняя звезда», 1834 р., «Картины света», 1836 р.
- Невідомий художник. «Портрет Григорія Сковороди у молодості» (І половина XIX ст.). Полотно, олія (79х63 см). Зберігається в Національному музеї літератури України, м. Київ.
- Їжакевич І. «Сковорода в дорозі» (1894); «Т. Шевченко-пастух виспіває Сковороду»; «Посланець Катерини запрошує Сковороду до Петербурга».
- Жук Михайло. «Портрет Григорія Сковороди» (1923).
- Васильківський С. «Народ слухає пісні Сковороди».
- Касіян В. Гравюра Г. Сковороди до 150-ї річниці його смерті.

- Литвиненко В. Серія естампів «З життя Сковороди».
- Павлович Ю. Акварельна сюїта на різні мотиви з життя Сковороди.
- Трохименко Карпо. «Григорій Сковорода серед народу» (1960).
- Фітільов Лев. «Портрет Г. С. Сковороди». (1972). Зберігається у фондах Харківського художнього музею.
- Вінтенко Борис. «Григорій Сковорода серед народу». (1972).
- Чебанник Василь. «Портрет Григорія Сковороди». (1972).
- Лопата Василь. Станкова серія «Життя і творчість Г. Сковороди» («Філософ та імператриця»). (1974).
- Яблонська Т. «Портрет Г. Сковороди».
- Єгорова Ганна. «Григорій Сковорода. Думки про майбутнє».
- Слепченко Володимир. «Григорій Сковорода. Світ ловив мене та не впіймав...»
- Гончар А. «Г. Сковорода. Сад божественних пісень». (1997).
- Ткаченко Катерина. «Портрет Григорія Сковороди». Фреска. «Нічна кімната». Фрагмент розпису в Харківському літературному музеї на тему «Григорій Сковорода: мандрівка за щастям» (2010)
- Ткаченко Катерина. «Слобожанський простір». Фрагмент розпису в Харківському літературному музеї на тему «Григорій Сковорода: мандрівка за щастям» (2010).

- Павлишин Костянтин. «Г. Сковорода». (2011).
- Вакс Борис. «Григорій Сковорода в Ковраї».
- Ройтбурд Олександр. «Сковорода в Саду божественних пісень». (2017).
- Ройтбурд Олександр. «Сковородіанська ніч на Дніпрі». (2021).

Кіно

- Кавалерідзе І. П. Художня кінобіографія «Григорій Сковорода», 1959 р.
- Роллан Сергієнко. Документальна кінострічка про Григорія Сковороду «Відкрий себе», 1972 р.
- Юрій Зморевич, Анатолій Кучеренко. «І світ мене не впіймав...» , 2004 р.
- Олексій Лябах. «Григорій Сковорода» із циклу «Великі українці», 2008 р.
- «Григорій Сковорода» із циклу «Обличчя української історії», НТК України, 2011 р.
- Олена Хмирова. Документальний телефільм «Таємничий Сковорода», 2013 р.

Музичні твори на слова Сковороди

Вірш «Всякому городу нрав і права» входить до репертуару багатьох сучасних кобзарів-виконавців: Сергій

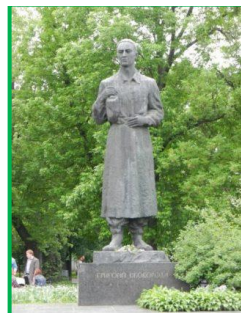
Захарець, Тарас   Компаніченко, Ніна   Матвієнко, Олександр
Тріус, Ярослав Крисько, Олександр Савчук, Юліан КитастиЙ.

Вшанування пам'яті:

Пам'ятники

Пам'ятники, пам'ятні знаки, меморіальні дошки є на території трьох меморіальних музеїв, у містах та місцевостях, де бував Сковорода, на територіях навчальних закладів названих його іменем, — у Києві, Переяславі, Полтавській, Черкаській області та інших. Найбільше таких скульптур — у Харкові.

За межами України є одна скульптура у Словенії і дві меморіальні дошки (Словаччина та Угорщина). Кілька пам'ятників Сковороді створив Іван Кавалерідзе, також Сейфаддін Гурбанов, Микола Малинка, Володимир Луцак та інші.

Об'єкти названі на честь Сковороди

Ім'ям Сковороди названо:

- село Сковородинівка, Золочівського району на Харківщині.
- ряд вулиць і провулків у Полтаві, Лохвиці, Києві, Чернігові та інших міст України.

Ім'я Григорія Савича Сковороди мають наукові та освітні заклади:

- Пам'ятник Григорію Сковороді в Яготинському ландшафтному парку ім. гетьмана К. Розумовського
- Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України (Київ)
- Харківський національний педагогічний університет імені Григорія Сковороди
- Університет Григорія Сковороди в Переяславі

На його честь названо 21—ий курінь УПУ імені Григорія Сковороди.

На його честь також названо астероїд 2431 Сковорода.

Музеї

- Національний літературно-меморіальний музей Г. С. Сковороди, с. Сковородинівка Золочівського району Харківської області (музей знищено 6 травня 2022 року, під час російського вторгнення в Україну, прямим влучанням російської ракети, яка влетіла під дах будівлі, що стало причиною пожежі в усьому приміщенні).
- Меморіальний музей Г. С. Сковороди Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав», м. Переяслав
- Чорнухинський літературно-меморіальний музей Г.Сковороди

- Історико-культурний заповідник «Батьківщина Григорія Сковороди», смт Чорнухи Полтавської області — започатковане створення.

В нумізматиці та філателії

- 21 червня 1996 року Національний банк України випустив срібну ювілейну монету номіналом 1 000 000 карбованців з посвятою Григорію Сковороді.

- У 1997 році Укрпошта випустила марку «Григорій Сковорода. 1722-1794».

- 15 вересня 2006 року Національний банк України випустив банкноту номіналом 500 гривень, на аверсі якої зображено Григорія Сковороду. У дизайні банкноти (на лицьовому та зворотному боках) використані два малюнки авторства Г. С. Сковороди.

- 22 вересня 2022 року Укрпошта випустила поштовий блок до 300-річчя від дня народження Григорія Сковороди.

Інтернет посилання:

Читати online :

Григорій Сковорода: Повне зібрання творів у двох томах:

<http://litopys.org.ua/skovoroda/skov.htm>

Григорій Сковорода: Стислий переказ творів, твори скорочено :

<https://www.ukrlib.com.ua/styslo/author.php?id=4>

Григорій Сковорода: «Філософські трактати»:

<https://osvita.ua/school/literature/s/75136/list-1.html>

Григорій Сковорода: «Всякому місту – звичай і права...»:

<https://knigogo.com.ua/chitati-online/vsyakomu-mistu-zvychaj-i-prava/>

Григорій Сковорода: Твори:

<https://gumoreska.in.ua/grygorij-skovoroda-tvory/>

<https://proza.org.ua/opovidannya/grygorij-skovoroda-tvory/>

<https://uk.bookmate.com/authors/J0o5PVH4>

http://ukrbooks.com/ua/Skovoroda_Grygorij_Savych/

Слухати online :

Григорій Сковорода: Вибране (Аудіокнига):

<https://www.youtube.com/watch?v=u9GdLS5qwdU>

Григорій Сковорода: Твори (Аудіокнига):

<https://audioknig.su/filosofiya/13025-tvori.html>

<https://sluhay.com.ua/6477238:grigorij-skovoroda-vsyakomu-mistu-zvychaj-i-prava>

<https://audioknigi.com.ua/avtor-17594-skovoroda-grigorii>
<https://ridna.ua/2013/08/tvory-hryhoriya-skovorody-audio/>

Дивитись:

Фільм про Григорія Сковороду:

<https://md-eksperiment.org/post/20140701-vidkrij-sebe-film-pro-grigoriya-skovorodu>

Документальний фільм «Таємничий Сковорода»:

<https://www.youtube.com/watch?v=JFTeuhaErMc>

Конкурс

присвячений життю і творчості Г.С. Сковороди

«Великий філософ, поет Григорій Сковорода»

(для користувачів-учнів 9 кл.)

Запитання для першої команди:

- Коли і де народився Григорій Савич Сковорода?
(с.Чорнухи Полтавської губернії 03.12.1722р.)
- Який навчальний заклад він закінчив?
(Києво-Могилянську академію)
- Як сам себе називав Сковорода?
(Варсавою (сином свободи))
- Назвіть учителів Григорія Сковороди.
(Георгій Кониський - богослов, філософ і поет; Симон Тодорський - поліглот і перекладач; Мануйло Козачинський - автор «Арістотелевої філософії» і «Трагедокомедії про смерть Уроша V»)

- Розкрити теорію Сковороди про «сродну працю».

(«Кожна людина повинна займатися близькою її серцю працею, тоді вона буде щасливою»)
- Який напис на своїй могилі заповідав зробити Сковорода?

(«Світ ловив мене, та не впіймав»)
- Що відповів Сковорода посланцеві Катерини II, який запрошував його бути придворним філософом при царському дворі?

(«Мне моя свирель и овца дороже царского венца»)
- Якою мовою Григорій Сковорода писав свої твори?

(слов'яноруською (слов'яноукраїнською) (художні та філософські твори), книжною українською (поезії та байки), латинською (частина листування))

Продовжіть афоризм від Григорія Сковороди:

- Бери вершину і матимеш... (середину)
- Більше думай і тоді... (вирішуй)
- Чисте небо не боїться... (блискавки та грому)
- Що швидко запалюється, те... (раптово гасне)
- Не розум від книг, а книги від... (розуму створились)

Запитання для другої команди:

- ✓ У яких навчальних закладах викладав Григорій Сковорода?

(Переяславський та Харківський колегіуми)

- ✓ Скільки років він мандрував Лівобережною Україною?
(25 років)
- ✓ На яких музичних інструментах вмів грати Сковорода?
(На флейті та органі, сопілці, скрипці, гусях, лірі та бандурі)
- ✓ Які поетичні твори Сковороди стали народними піснями?
(«Всякому городу нрав і права», «Ой, ти, птичко желтобоко»)
- ✓ Розкажіть про філософське вчення Сковороди про три світи.
(«Макрокосм - Всесвіт, мікрокосм - людина, символічний світ - Біблія»)
- ✓ Де і коли похований Григорій Сковорода?
(с.Пан-Іванівка (нині Сковородинівка) 9.11.1794р.)
- ✓ Назвіть твори Сковороди, які були надруковані за його життя.
(Твори Сковороди за його життя ніколи не друкувалися)
- ✓ Хто з відомих українських письменників писав у своїх творах: «Кругом листочки обведу та й списую Сковороду» **(Тарас Григорович Шевченко)**

Продовжіть афоризм від Григорія Сковороди:

- З усіх утрат утрата часу.... **(найтяжча)**
- З видимого пізнавай... **(невидиме)**
- Не той дурний, хто не знає, але той... **(хто знати не хоче)**
- Не за обличчя судить, а... **(за серце)**

- На новий путівець шукай... (нові ноги)

Світло
бачиться тоді,
коли світло в
очах є

Людина-університет

до 300-річчя від дня народження
Григорія Сковороди

(методичні рекомендації)

Відповідальна за випуск **Т.М. Клюй**

Комп'ютерна верстка, набір та оформлення **О.В. Дорохова**

Літературні редактори **Л.М. Казакова, Н.І. Шеша**

Видавець та виготовлювач
КЗ «Чернігівська обласна бібліотека для дітей»
Проспект Левка Лук'яненка, 22-А, м. Чернігів, 14032

Тел. 95-19-45, 95-18-62
<http://ostrovskogo.com.ua>
[mail:ostrovskogo@online.ua](mailto:ostrovskogo@online.ua)